

Тема 3. Україна — член світового співтовариства

*Не буває так, аби дощило у сусідів,
а ваші ноги залишилися сухими.*

Китайське прислів'я

ПЛАН.

1. Міжнародна співпраця: мир заради майбутнього.
2. Європейське і світове співробітництво. Факти і перспективи.
3. Участь України у міжнародних організаціях.

1. Міжнародна співпраця: мир заради майбутнього.

Після Другої світової війни задля впорядкування повоєнного світу активно налагоджувалося міжнародне співробітництво. Звісно, найширша співпраця проводилася під егідою ООН. Особливої уваги заслуговує діяльність миротворчих військ ООН, які покликані забезпечувати мир і надання гуманітарної допомоги, здійснювати спостереження за виконанням перемир'я та контроль за буферними зонами між сторонами конфліктів. Від часу першої миротворчої місії ООН на Близькому Сході у 1948 році (ця місія триває й досі) було проведено 71 миротворчу операцію, переважно у Близькосхідному та Африканському регіонах. На сьогодні «блакитні шоломи» здійснюють 16 місій, зокрема у Косово, на Гаїті та у зоні Кашмірського конфлікту між Індією і Пакистаном. Не завжди миротворцям вдається забезпечити виконання покладених на них функцій і захистити цивільне населення.

Від 1992 року Україна бере участь у міжнародних миротворчих операціях ООН. Зовсім недавно для співпраці у сфері безпеки і оборони створено нову програму Європейського Союзу — PESCO. Угоду про початок Постійного структурного співробітництва (PESCO) підписали у Брюсселі 25 країн ЄС 11 грудня 2017 року. Основна ідея цієї програми — розвивати спільні оборонні можливості, інвестувати у спільні проекти та підвищити оперативну готовність збройних сил кожної країни. Тобто спільно виконувати те, що кожна з країн зараз робить самостійно. До PESCO увійшли такі країни: Австрія, Бельгія, Болгарія, Чехія, Хорватія, Кіпр, Естонія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Греція, Угорщина, Італія, Ірландія, Латвія, Литва, Люксембург, Нідерланди, Польща, Португалія, Румунія, Словенія, Словаччина, Іспанія та Швеція.

Можна навести чимало прикладів результативної міжнародної співпраці. Це спортивні змагання, музичні та кінофестивалі, мистецькі та наукові форуми, заходи у сфері охорони здоров'я та довкілля, міжнародний молодіжний рух, торгове співробітництво.

Скажімо, Всесвітня організація руху скаутів налічує 15 млн осіб у багатьох країнах світу. Обов'язковими для 194-ох держав є Міжнародні медико-санітарні правила — міжнародний договір, який діє від 1951 року і був оновлений у 2005 р. у рамках діяльності ВООЗ (Всесвітньої організації з охорони здоров'я). Близько 97 мільйонів добровольців усього світу налічує Міжнародний рух Червоного Хреста і Червоного Півмісяця — гуманітарний рух, метою якого є захист людського життя та здоров'я. Мабуть, добре відомою для вас є діяльність міжнародної екологічної організації «Грінпіс» («Зелений світ»), яка активно діє від 1970 року.

Наукове міжнародне співробітництво — це не лише симпозіуми та конференції, а й спільні науково-технічні дослідження, міжнародне ліцензування, обмін науково-технічними документами. Загальновідомим прикладом колективної наукової діяльності є Великий адронний колайдер (англ. Large Hadron Collider, LHC). Понад 10 тисяч науковців та інженерів із понад 100 країн світу, зокрема й України, здійснюють розробку та фінансування цього проекту. Функціонує він у Європейському центрі ядерних досліджень (CERN), поблизу Женеви (Швейцарія). Цей найбільший у світі прискорювач елементарних частинок розташований у тунелі окружністю 27 км, на глибині до 175 метрів під землею на кордоні Франції та Швейцарії. Українські «Авіалінії Антонова» допомогли компанії «SpaceX» здійснити тестовий запуск ракети Falcon Heavy. Це було випробування першої ракети, яка здатна доставити людей на Марс і є значно дешевшою від своїх аналогів. Лише український вантажний літак Ан-124-100 «Руслан» зміг перевозити великогабаритні частини ракети.

Організації із 38 країн стали претендентами на співробітництво та фінансування за програмою Креативна Європа (Creative Europe). Це рамкова програма Європейського Союзу, спрямована на підтримку культурного і креативного секторів Європи з бюджетом 1,46 млрд € у галузі культури на 2014—2020 роки. Вона складається із двох підпрограм, «Культура» і «Медіа».

2. Європейське і світове співробітництво. Факти і перспективи

Система міжнародних зв'язків стрімко ускладнюється і набуває багатовимірного характеру — економіка, фінанси, сфера безпеки. Для координованої та узгодженої взаємодії міжнародних суб'єктів потрібно щоразу більше спільних зусиль міжнародного співтовариства. І тому дуже важливо мати стабільні й водночас гнучкі та диференційовані механізми взаємин України з ключовими міжнародними акторами.

Організація Північноатлантичного договору

НАТО (NATO, North Atlantic Treaty Organisation) — міжнародна організація, створена 4 квітня 1949 року для колективної оборони країн Західної Європи та Північної Америки. Засновницями НАТО стали Бельгія, Велика Британія, Данія, Канада, Ісландія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Норвегія, Португалія, США, Франція. У різний час до НАТО приєдналися Греція, Туреччина, Німеччина, Іспанія, Польща, Угорщина, Чехія, Болгарія, Естонія, Латвія, Литва, Румунія, Словаччина, Словенія, Албанія, Хорватія, Чорногорія.

Збройний напад на одного або на кількох членів НАТО розглядається як напад на всіх її членів. Такі безпрецедентні гарантії безпеки, територіальної цілісності, недоторканості кордонів та державного суверенітету не дає жодна з наявних на сьогодні колективних систем безпеки. Нині членами НАТО є 29 країн. Ухвалення всіх рішень в Альянсі відбувається на засадах однаковості. Кожна країна-член НАТО має право вето. НАТО не має власних збройних сил, у розпорядженні Альянсу є збройні сили країн-членів. Будь-яка держава-член має необмежене право виходу з Альянсу.

У 1994 році Україна приєдналася до програми «Партнерство заради миру» (ПЗМ), а вже у 1996 році брала участь у розгортанні KFOR — міжнародних сил під керівництвом НАТО, відповідальних за забезпечення стабільності в Косово. 9 липня 1997 року в Мадриді підписано Хартію про Особливе партнерство, засновано Комісію Україна — НАТО. Влада України у 2010 році відмовилася від підготовки

України до вступу в НАТО і ліквідувала національний центр з питань євроатлантичної інтеграції.

НАТО у 2014 році висловило готовність розглянути заяву України на вступ до Північноатлантичного договору, але для цього Україна має відповідати стандартам та принципам, які є умовою набуття членства в Альянсі. Тоді ж Верховна Рада України ухвалила відмову від позаблокового статусу. Україна є єдиною країною-партнером НАТО, що бере участь у всіх основних поточних миротворчих місіях під її егідою.

Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ)

Organization for Security and Cooperation in Europe. Заснована в Гельсінкі у 1975 році, до 1995 називалася НБСЄ. До організації входять 57 країн Північної Америки, Європи та Центральної Азії. Штаб-квартира розміщена у Відні (Австрія).

Гельсінський Заключний акт НБСЄ 1975 року охоплює широке коло стандартів міжнародної поведінки та зобов'язань. ОБСЄ виконує такі функції: контроль за поширенням зброї, дипломатичні зусилля з урегулювання конфліктів, економічна безпека, захист прав людини, розвиток демократичних інститутів, моніторинг виборів. Україна стала членом ОБСЄ 30 січня 1992 року і бере участь у роботі всіх її керівних інституцій: Парламентській асамблеї НБСЄ, Раді міністрів, Постійній раді ОБСЄ.

Світова організація торгівлі (СОТ)

Це міжнародна організація, створена у 1995 році для розробки системи правових норм міжнародної торгівлі та контроль за їх дотриманням. Головними цілями Організації є забезпечення тривалого і стабільного функціонування системи міжнародних торговельних зв'язків, лібералізація міжнародної торгівлі, поступове скасування митних і торговельних обмежень, забезпечення прозорості торговельних

процедур. Штаб-квартира розташована в Женеві (Швейцарія). Станом на вересень 2015 року членами СОТ були 161 країна світу. Україна набула повноправного членства в СОТ у 2008 році після 14-ти років переговорного процесу й отримання статусу країни з ринковою економікою.

Додаткова інформація

Про ЮНЕСКО

ЮНЕСКО (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, UNESCO) — міжнародна організація, спеціалізована установа Організації Об'єднаних Націй, яка при співпраці своїх членів-держав у галузі освіти, науки, культури сприяє ліквідації неписьменності, підготовці національних кадрів, розвитку національної культури, охороні пам'яток культури тощо.

Поміркуйте

1. Що впливає з членства в НАТО для України та її громадян? Які сторони їхнього життя зачіпає участь у НАТО?
2. Чи погоджуєтеся ви з тим, що: 1) вступ України в НАТО сприятиме поліпшенню інвестиційної привабливості країни в очах міжнародних інвесторів, 2) членство України в НАТО передбачає комплексну трансформацію держави у напрямку наближення її до стандартів розвинених демократій, 3) вступ України в НАТО потребує величезних зусиль, послідовності дій, щоденної копіткої роботи?

Щоб сформулювати власну позицію, зверніться до матеріалів за посиланнями:

<https://censor.net.ua/f2483765>

<http://natoua.org/news.php?nid=20>

<https://www.pravda.com.ua/articles/2006/05/29/3111403/>

Практичне завдання

Прочитайте текст і дайте відповіді на запитання:

1. Які аргументи «за» вступ України до НАТО наводять європейці?

2. Як ви ставитеся до вступу України у НАТО і чому?

58% європейців підтримують вступ України в НАТО — свідчать результати соціологічного дослідження, проведеного у 2017 р. на замовлення Ялтинської Європейської Стратегії (YES). Під час дослідження були опитані громадяни семи країн Євросоюзу — Німеччини, Франції, Італії, Литви, Великої Британії, Польщі та Нідерландів. Майже в кожній країні, де проводилося дослідження, більшість виступає за те, щоб прийняти Україну в члени Північноатлантичного альянсу. Навіть у Франції та Нідерландах за це виступає 49%, в інших країнах рівень підтримки більший. У Литві та Польщі він сягає 72% і 76% відповідно. Головним аргументом на користь інтеграції України в НАТО європейці вважають її протистояння з Росією (40% від кількості тих, хто підтримує вступ). Крім того, 28% вважають, що вступ України в НАТО посилить здатність Європи протистояти російській агресії.
<http://ua.interfax.com.ua/news/political/449093.html>

3. Участь України у міжнародних організаціях

Нині Україна — повноцінний член міжнародної спільноти, але у ХХ столітті так було не завжди. Від часу входження в Радянський союз і до завершення Другої світової війни Україна (тоді — УРСР) взагалі не мала власного органу для зовнішньополітичної діяльності. «Де-юре» Україна була представлена на міжнародній арені, однак «де-факто» повноважним самостійним учасником міжнародної політики не стала. Її зовнішньополітична діяльність тоді мала здебільшого формальний характер, бо здійснювалась у фарватері зовнішньої політики СРСР.

Новий етап у зовнішньополітичній діяльності України розпочався після проголошення Декларації про державний суверенітет України 16 липня 1990 року. З ухваленням Акта проголошення незалежності України 24 серпня 1991 року та підтвердженням його на Всеукраїнському референдумі 1 грудня 1991 року почалася розбудова повноцінних двосторонніх відносин із зарубіжними країнами, набуття членства й утвердження в багатьох міжнародних організаціях. Україна стала правонаступницею УРСР на міжнародній арені.

Світова спільнота охоче прийняла молоду самостійну державу у своє товариство. Хвиля дипломатичного визнання була безпрецедентною: лише з 2 по 31 грудня 1991 року незалежність України визнали 37 держав. Перші 5 із них: Польща, Канада, Угорщина, Литва, Латвія. З-поміж інших, упродовж місяця нашу державу визнали також Росія, США, Ізраїль, Німеччина, Китай, Франція, Велика Британія. За перші роки незалежності Україну визнали понад 170 зарубіжних країн. Україна уклала і виконує понад дві тисячі міжнародно-правових документів.

На сьогодні Україна, за даними Міністерства зовнішніх справ (МЗС), є учасницею понад 90 як міжурядових, так і неурядових міжнародних організацій. Згідно зі статтею 106-ою Конституції України, керівництво зовнішньополітичною діяльністю держави здійснює Президент України.

Міністерство закордонних справ України від часу проголошення незалежності очолювали Анатолій Зленко, Геннадій Удовенко, Борис Тарасюк, Костянтин Грищенко, Арсеній Яценюк, Володимир Огризко, Петро Порошенко, Леонід Кожара, Андрій Дешиця, Павло Клімкін, Вадим Престайко. Від 4 березня 2020 року міністром є Кулеба Дмитро Іванович.

Додаткова інформація

Про участь України в ООН

У 2000—2001 роках Україна входила до складу непостійних членів Ради Безпеки ООН. Представник України, Геннадій Удовенко, був обраний головою 52-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН (це найвища посада в ООН). За час членства в ООН Україну чотири рази обирали непостійним членом РБ ООН (у 1948—1949, 1984—1985, 2000—2001, 2016—2017 роках), шість разів обирали членом Економічної і Соціальної Ради, двічі — членом Ради ООН з прав людини (востаннє — на період 2008—2011 рр.).

Упродовж 25-ти років своєї незалежності Україна взяла участь у понад 20-ти місіях ООН, надавши ООН понад 34 тис. військовослужбовців і представників МВС. У 2017 р. близько 500 військовослужбовців Збройних сил України та працівників Міністерства внутрішніх справ України брали участь у семи миротворчих операціях ООН (у ДР Конго, на Кіпрі, у Косово, Кот-д'Івуарі, Ліберії, Судані та Південному Судані).

Наша держава є учасником усіх міжнародних конвенцій і протоколів, що регулюють боротьбу з тероризмом. Україна є учасницею Рамкової конвенції ООН про зміну клімату та її Кіотського протоколу й однією з перших у 2016 році ратифікувала нову глобальну кліматичну угоду — Паризьку угоду.

27 березня 2014 р. після незаконного референдуму в Криму ГА ООН схвалила резолюцію «Територіальна цілісність України» (A/RES/68/262), положеннями якої підтверджується суверенітет, політична незалежність, єдність та територіальна цілісність України в межах її міжнародно визнаних кордонів, невизнання проведення так званого референдуму та відповідно будь-якої зміни статусу АРК та м. Севастополя («за» — 100, «утрималися» — 58, «проти» — 11). Схвалення цього документа засвідчило підтримку міжнародним співтовариством України в боротьбі з російською агресією.

19 грудня 2016 р. під час 71-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН була ухвалена резолюція «Стан з правами людини у Автономній Республіці Крим та місті Севастополі (Україна)» (A/RES/71/205), яка підтверджує суверенітет та територіальну цілісність України та визнає АР Крим і місто Севастополь тимчасово окупованою територією. Важливим елементом цього документа є застосування у термінології ООН визначення «окупаційна влада» щодо статусу РФ у Криму. Джерело: <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/international-organizations>

Для завершення теми (усно)

Що таке НАТО, ОБСЄ, СОТ?

Як ви розумієте значення слів система безпеки і співробітництва в Європі?

Які переваги надає членство в СОТ?

Назвіть основні цілі НАТО та ОБСЄ, визначте компетенцію їхніх органів.

Зіставте і порівняйте основні аспекти діяльності НАТО й ОБСЄ.

Домашнє завдання (письмово)

1. Підготуйте повідомлення про співпрацю України з НАТО. Визначте етапи та результати цієї співпраці.
2. Визначте перспективи збереження та розширення НАТО і ЄС. Скористайтесь матеріалами за посиланням:

<https://www.nato.int/docu/review/2007/issue2/ukrainian/art6.html>

(НАТО і Європейський Союз: співробітництво і безпека)